

การศึกษาทฤษฎีและแนวความคิด

วัตถุประสงค์ของการศึกษาทฤษฎีและแนวความคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา
ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ก็เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางอ้างอิงในการวางแผนทางในการออกแบบ
ต่อเติมอาคารที่พักอาศัยของผู้มีรายได้ปานกลางของรัฐ ดังรายละเอียดในบทที่ 1 โดยมี
หัวข้อที่จะทำการศึกษาดังต่อไปนี้

- 2.1 ความหมายของการออกแบบ
- 2.2 แนวความคิดในการออกแบบ
- 2.3 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับอาคารที่พักอาศัย
- 2.4 ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อม ภายภาคที่มีอิทธิพล

ต่อความพอใจ

2.1 ความหมายของการออกแบบ

การออกแบบหรือขบวนการออกแบบนั้น คือ กระบวนการแก้ปัญหาของโครงการ
ไม่ว่าโครงการนั้นจะเป็นโครงการปรับปรุง โครงการต่อเติม หรือ โครงการใหม่ก็ตาม
ในขั้นตอนแรกของการออกแบบนั้น เราจะประสบกับปัญหาของข้อมูลที่ต้องนำมาใช้สำหรับ
การออกแบบในลักษณะต่าง ๆ กัน คือ

- ความไม่ชัดเจนของปัญหา หมายถึง ความไม่กระจ่างชัดของข้อมูลที่จะนำ
มาใช้กำหนดแนวทางออกแบบ เช่น ความไม่เด่นชัดของกลุ่มเป้าหมาย หรือกลุ่มผู้ที่จะ
เข้ามาเช่าซื้ออาคารคอนโดมิเนียมในย่านนั้น ๆ ทำให้ไม่อาจกำหนดจำนวนห้องให้เกิดความ
พอเหมาะแก่กลุ่มเป้าหมายนั้น และไม่เกิดความพอเหมาะต่อการลงทุน เป็นต้น

¹วิมลสิทธิ์ หรยางกูร, การจัดทำรายละเอียดโครงการเพื่อการออกแบบ-
สถาปัตยกรรม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 23.

- ความซับซ้อนของปัญหา หมายถึง ความมากและหลากหลายของข้อมูลที่ได้รับ และข้อมูลหรือปัญหานั้น ๆ มีความสัมพันธ์กันทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมและปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ ผู้ออกแบบไม่อาจแยกแยะปัญหาหรือข้อมูลนั้น ๆ ออกมาสำหรับการพิจารณาได้อย่างเด่นชัด เช่นการกำหนดเนื้อหาของการใช้สอยตามกิจกรรมที่เกิดขึ้นหลาย ๆ ประเภทในบริเวณใดบริเวณหนึ่งของอาคารพร้อม ๆ กัน ทำให้ไม่สามารถวัดหรือกำหนดเนื้อที่ของบริเวณนั้นให้ตอบสนองต่อกิจกรรมเหล่านั้นได้อย่างพอเพียง

- ความขัดแย้งของปัญหา เรื่องนี้ดูเหมือนจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเสมอท่ามกลางความซับซ้อนของปัญหาดังกล่าว นอกจากกิจกรรมหลาย ๆ ประเภทที่ต้องเกิดขึ้น ณ บริเวณใดบริเวณหนึ่งของอาคารแล้ว ความต้องการที่ไม่อาจตอบสนองได้ตามปัจจัยใด ๆ ที่มีอยู่ ก็คือความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เช่น ผู้อยู่อาศัยต้องการต่อเติมอาคารพักอาศัยโดยเพิ่มห้องนอนอีก 2 ห้อง พร้อมกับห้องรับแขกชั้นล่าง โดยมีงบประมาณจำกัด เป็นต้น

- ความบกพร่องของข่าวสาร ปัญหาที่เกิดขึ้นเสมอเนื่องจากการค้นหาหรือการให้ข่าวสารนั้นมีความคลาดเคลื่อน มีความไม่สมบูรณ์ และขาดความเชื่อถือได้ ข่าวสารนั้น ๆ มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ผลของข่าวสารในลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าว ทำให้การออกแบบไม่ส่งผลสนองความต้องการได้อย่างเที่ยงตรง เช่น เจ้าของบ้านเปลี่ยนความคิดจากการสร้างบ้านชั้นเดียวเป็นสองชั้น หรือการรวบรวมข้อมูลจากผู้ซื้ออาคารพักอาศัยโดยเข้าใจว่าผู้ซื้อเป็นผู้อยู่อาศัย แต่ผู้ซื้ออาจเป็นเพียงผู้เก็งกำไร มิได้เป็นผู้อยู่อาศัยในอาคารหลังนั้น

สำหรับการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้สามารถใช้วิธีการที่เรียกว่าวิธีการของระบบ² เป็นลักษณะของกระบวนการที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. ลักษณะของกระบวนการย้อนกลับ (Feedback Process)
 2. ลักษณะของกระบวนการตัดสินใจ (Decision-Making Process)
 3. ลักษณะของกระบวนการวัฏจักร (Cycle Process)
- ของการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมิน

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 16.

สำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีจุดประสงค์ที่จะทำการวางแนวทางการออกแบบขั้นต้น ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวอยู่ในขั้นตอนที่ 2 คือ ขั้นตอนออกแบบ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนตอนกลางของ กระบวนการ ประกอบด้วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบในลักษณะที่เป็น การแก้ปัญหาสำหรับที่ได้กำหนดไว้ในขั้นแรก ได้แก่ การถ่ายทอดปัญหาเป็นรูปแบบทางเลือกต่าง ๆ ในลักษณะของแบบโครงร่าง (Schematic Design) การประเมินรูปแบบทางเลือกและการตัดสินใจเลือกรูปแบบทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด ซึ่งนอกจากจะต้องใช้ขั้นตอนของการแก้ปัญหาและการวิเคราะห์ปัญหาตามวิธีการของระบบแล้ว แนวความคิดในการออกแบบก็มีส่วนสำคัญยิ่ง ต่อการออกแบบ

2.2 แนวความคิดในการออกแบบ

แนวความคิดในการออกแบบ (Design Concept) อาจกำหนดโดยเจ้าของโครงการไว้แล้วในรายละเอียดโครงการ หรืออาจกำหนดโดยสถาปนิกผู้ออกแบบ คำว่า "Concept" ในวงการสถาปัตยกรรมให้ความหมายได้หลายแง่มุม และเพื่อง่ายต่อการทำความเข้าใจได้แยกแนวความคิด (Concept) ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ³

1. Programmatic Concept หมายถึงความคิดในระดับนามธรรมที่ยังไม่ขึ้นำถึงผลลัพธ์ทางกายภาพที่ชัดเจน ในที่นี้ผู้ที่ทำวิทยานิพนธ์รวบรวมแนวความคิดที่เป็น ทฤษฎีและการศึกษาของนักวิชาการและนักวิจัยต่าง ๆ ไว้ในแนวความคิดในลักษณะนี้ด้วย ซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

2. Design Concept หมายถึงความคิดในระดับรูปธรรมที่มุ่งใช้ในการแก้ปัญหาทางสถาปัตยกรรมของโครงการ โดยการเสนอเป็นผลลัพธ์ที่ชัดเจน เช่น การระบุถึงชนิดวัสดุ ชนิดของโครงสร้างและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมต่าง ๆ

³ William, Pena, Caudill, W. and Focke, Problem Seeking: An Architectural Programming Primer by William Pena, (Boston, Mass. : ahners Books International, 1977), pp. 62-75.

1. ลักษณะของกระบวนการป้อนกลับ คือการควบคุมการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ โดยมีการตรวจสอบผลลัพธ์กลับไปกลับมา เพื่อทำการแก้ไขข้อบกพร่องหรือความไม่สอดคล้องกับเป้าหมายและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นแล้ว และใช้เป็นตัวกำหนดแนวทางสู่เป้าหมายได้ใกล้เคียงยิ่งขึ้นตามลำดับ

2. ลักษณะของกระบวนการตัดสินใจ คือ การสร้างโอกาสให้มีการเลือกในการตัดสินใจ โดยการพิจารณาจากทางเลือกหลาย ๆ แนวทาง (Alternative) ด้วยการวิเคราะห์ข้อดีและข้อเสียต่าง ๆ ของแต่ละแนวทางและทำการประเมินว่าแนวทางเลือกใดให้ผลลัพธ์ที่สอดคล้องกับเป้าหมายมากที่สุด

3. ลักษณะของกระบวนการวิจัยของการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมิน เป็นลักษณะของกระบวนการที่มีการต่อเนื่องกันไปในการปฏิบัติ การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นการแยกปัญหาออกเป็นปัญหาย่อย การแจกแจงข้อมูลเล็ก ข้อมูลรวม ออกเป็นข้อมูลย่อยที่ได้รายละเอียดเด่นชัดขึ้น ซึ่งการทำดังกล่าวจะมีขั้นตอนของการสังเคราะห์และประเมินไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งการสังเคราะห์นั้น ก็คือการรวบรวมองค์ประกอบต่าง ๆ เป็นรูปแบบขึ้นใหม่ เช่น การรวบรวมข้อมูลย่อยที่ได้จากการวิเคราะห์ให้เป็นหมวดหมู่ หรือให้คำตอบที่ชัดเจนเป็นกรณี ๆ ไป เป็นการสร้างแนวทาง แนวความคิดสำหรับการแก้ปัญหา หรือการออกแบบ ซึ่งในขั้นตอนนี้จะมีการประเมินผล (Evaluation) คือการพิจารณาเปรียบเทียบความเหมาะสม หรือความถูกต้องระหว่างองค์ประกอบของข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์นั้น ๆ เพื่อให้ได้ทางเลือก หรือข้อสรุปในการออกแบบได้ใกล้เคียงที่สุด

ในขั้นของกระบวนการออกแบบนั้น สามารถวิเคราะห์ออกมาได้เป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นกำหนดปัญหา
2. ขั้นออกแบบ
3. ขั้นดำเนินงาน
4. ขั้นประเมินผลหลังการทำงาน

ดังนั้นหากจะรวมเนื้อหาของแนวความคิดเข้าด้วยกันแล้ว ก็จะได้พิสัยของเนื้อหาที่เป็นนามธรรมและรูปธรรมเกิดขึ้น โดยสามารถแยกออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่

1. แนวความคิดมูลฐาน
2. หลักเกณฑ์หรือแนวทางในการแก้ปัญหา
3. ผลลัพธ์ทางกายภาพ

ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จำเป็นต้องอาศัยทฤษฎีและแนวความคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบ โดยเฉพาะการออกแบบอาคารพักอาศัยมาใช้ทำการศึกษาดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.3 ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับอาคารพักอาศัย

2.3.1 แนวความคิดเกี่ยวกับรายได้ที่มีผลต่อกายภาพของอาคารพักอาศัย

Richard Muth⁴ ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลง

หน่วยพักอาศัยว่า เมื่อประชากรมีรายได้เพิ่มขึ้นประชากรจะมีแนวโน้มที่ต้องการขนาดอาคารพักอาศัยที่ใหญ่กว่า และอยู่ในแหล่งที่พักอาศัยที่ดีกว่า เช่น ในแหล่งที่สิ่งที่มีบริการเข้าถึงสะดวก มีสภาพแวดล้อมที่ดีกว่า เช่นเดียวกับการศึกษาของ Harris⁵ (1968) และ Stegman⁶ (1966) ที่ให้ความเห็นจากการศึกษาวิจัย เช่นเดียวกันว่าประชากรจะคำนึงถึงประโยชน์ที่ได้รับจากสภาพแวดล้อมนั้น ไม่ว่าสภาพนั้นจะเป็นอย่างไร

⁴Richard F. Muth, Cities and Housing, 4th ed. (Chicago: University of Chicago Press, 1974), p. 8.

⁵Britton Harris, Quantitative Model of Urban Development their role in Metropolitan Policy-Making in Urban Economics, (Baltimore, Md: The John Hopkins Press, 1968), pp. 362-412.

⁶Micheal A. Stegman, "Accessibility Models and Residential Location", Journal of the American Institute of Planners 39, (January 1966), pp. 22-29.

2.3.2 แนวความคิด เกี่ยวกับพื้นที่อาคารกับพฤติกรรมของผู้อยู่อาศัย

เรื่องราวที่เกี่ยวกับพื้นที่อาคารกับพฤติกรรมของผู้อาศัยนั้น

เป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกันอย่างแยกไม่ออก กิจกรรมของมนุษย์จะเกิดขึ้นในที่ว่าง
 ทั้งที่เปิดโล่ง เช่น ในลานสาธารณะ ริมนน และในที่ปิดล้อม คือ ในตัวอาคาร
 การกำหนดบริเวณที่ว่าง (Space) นั้นมีสาเหตุจาก 2 ประการใหญ่ ๆ คือ กำหนดจาก
 ความต้องการพื้นฐาน และจากกิจกรรมของมนุษย์ และกำหนดจากข้อสรุปและการศึกษา
 ของสถาปนิก หรือมัณฑนากรเพื่อชักจูง เปลี่ยนแปลง หรือปรับพฤติกรรมของผู้ใช้อาคาร
 นั้น ๆ

Robert Sommer⁷ ได้พูดถึงเนื้อหาในการกำหนดเนื้อที่ภายในอาคารไว้ว่า
 สภาวะการจัดห้องอยู่อาศัยนั้น ก็คือการคำนึงถึงการแสดงออกของบรรยากาศห้องนั้นคือ
 ผู้มาเยือน และเป็นสิ่งสำคัญที่กล่าวได้ว่า ห้องอยู่อาศัยนั้นจะสะท้อนถึงความรู้สึกอัน เป็น
 ส่วนตัวของเจ้าของบ้านต่อสภาพสังคมภายนอก การออกแบบเนื้อที่ใช้สอยที่สำคัญประการ
 หนึ่งนอกเหนือไปจากการกำหนดเนื้อที่ ที่พอเหมาะ การกำหนดเฟอร์นิเจอร์ที่พอ เพียงแล้ว
 การจัดวางตำแหน่งของเฟอร์นิเจอร์ หรือแม้แต่การจัดความสัมพันธ์ต่อเนื้อที่ระหว่างห้อง
 ต่าง ๆ นั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงที่ว่างที่ต้องการระหว่างบุคคล (Personal Space)
 ทั้งนี้ก็เพื่อสร้างความเป็นสัดส่วนในความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยหรือผู้ใช้อาคารนั้น

Clare Cooper⁸ ได้ให้ความเห็นที่สอดคล้องกับ Sommer ว่า การออกแบบ
 รูปร่างหน้าตาของบ้านกับการตกแต่งภายในนั้นขึ้นอยู่กับความ เข้าใจกับความรู้สึกของ

⁷Robert Sommer, "Looking Back at Personal Space,"
Fundamental Processes of Environmental Behavior, (Stroudsburg:
 Dowden Hutchinson & Ross, 1974), pp. 202-207.

⁸Ibid., Clare. Cooper, "The House as Symbol of the Self,"
 p. 136.

เจ้าของบ้าน ต่อสภาพความต้องการใช้สอยและส่วนหนึ่งที่แฝงอยู่ก็คือ เขาจะคำนึงถึงความคิดอ่านของตนเอง ความรู้สึกที่สะท้อนถึงการเชื่อมโยงต่อเนื่องกับอิทธิพลของสังคมภายนอกและในส่วนตัวของเขแล้วมันก็คือ ความปรารถนาที่จะได้รูปแบบนั้น เพื่อแสดงออกต่อสมาชิกในครอบครัวและเพื่อนฝูง

Baum⁹ ได้กล่าวว่า พื้นที่ของตัวสถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อมจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมและการตอบสนองของมนุษย์ต่อสิ่งนั้น และจะเห็นชัดว่า การกำหนดรูปร่างของสถาปัตยกรรม (Architectural Setting) จะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยชี้ให้เห็นถึงประสบการณ์และความประหลาดใจของคนเราที่มีต่อสถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏอยู่นั้น และเรียกได้ว่าตัวสถาปัตยกรรมนั้นคือ สิ่งแวดล้อมอย่างที่สองที่อยู่ระหว่างเราและสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติ

¹⁰ Zeisel (1975) กล่าวว่า พื้นที่ภายในอาคารไม่จำเป็นต้องให้ศักยภาพของการใช้สอยและบรรยากาศของมันตามความคิดของสถาปนิก เมื่อใดที่สถาปนิกและผู้ใช้สอยมีสภาพการรับรู้ที่ประสานกันแล้ว เราก็จะสามารถออกแบบสภาพแวดล้อม (ภายใน) ที่ตอบสนองต่อลักษณะกิจกรรม และพฤติกรรมของผู้อยู่อาศัยได้ดีกว่า ในขณะที่เดียวกัน เชื่อว่าบ้านควรจะมีการออกแบบเนื้อที่ที่เหมาะสมกับสัดส่วนและความต้องการเนื้อที่ใช้สอยของมนุษย์ เพราะมันจะทำให้มนุษย์มีพฤติกรรมและกิจกรรมต่อกันได้อย่างเต็มที่ โดยที่ (Chermanoff)¹¹ ได้กล่าวเสริมว่าหากการออกแบบเนื้อที่ภายในให้มีความเจ็บสงบ

⁹ Andrew Baum, Stuart Valing. Architecture & Social Behavior: Psychological Studies of Social Density, (Hillsade, New Jersey: Lawrence. Erlbaum Associates Publishers, 1977), p.2, p.4.

¹⁰ J. Zeisel, Sociology and architectural Design, (New York: Russell Sage, 1975), p. 3.

¹¹ S.I. Chermanoff and C. Alexander, Community and Privacy, (Garden City, New York: Doubleday & Company; Inc, 1963), p. 70.

แล้วก็ช่วยทำให้เกิดความผ่อนคลาย การมีสมาธิ และการเน้นนำให้เกิดสุขภาพจิตที่ดี และจำตึงขึ้นหากมนุษย์จะมีอิสระในการจัดสภาพทางกายภาพของเขาต่อเนื้อที่ในการอยู่อาศัยของเขาเอง

ในเนื้อหาของเนื้อที่ใช้สอยนั้น สำหรับผู้อยู่อาศัยแล้ว เขาจะนึกถึงจำนวน และขนาดของห้องมากกว่าจะนึกถึงแต่ขนาด เนื้อที่แต่เพียงอย่างเดียว¹² อย่างไรก็ตาม ได้มีการกำหนดลักษณะของเนื้อที่ภายในอาคารออกเป็น 3 ประเภทคือ¹³

1. เนื้อที่สำหรับกิจกรรมของบุคคล (Personal Activities)
2. เนื้อที่สำหรับการทำงานทั้งหลายในบ้าน (Household Works)
3. เนื้อที่สำหรับสันทนาการ (Recreation)

และเพื่อความง่ายในการพิจารณาและแบ่งส่วนของการใช้สอยดังกล่าวออกเป็นหมวดหมู่ เราสามารถแบ่งส่วน (zoning) ของเนื้อที่อาคารออกเป็น 3 ส่วน ใหญ่ ๆ คือ¹⁴

- ส่วนสาธารณะ (Public Zone) หมายถึง ส่วนที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างถนน หรือบริเวณภายนอกตัวอาคารกับตัวอาคาร เช่น บริเวณสนาม ถนนภายในบ้าน เอลิยงหน้าบ้าน โรงรถ

- ส่วนกึ่งสาธารณะ (Semi-Public Zone) หมายถึง ส่วนภายในตัวอาคาร เป็นส่วนที่ผู้อยู่อาศัย ประกอบกิจกรรมทั่ว ๆ ไป อยู่ในบริเวณนี้ เช่น บริเวณรับแขก บริเวณที่อยู่อาศัย

¹²Majorie Branin Keiser, Housing and Environment for Living, (New York: Macmillan Publishing Co., Inc. 1972), p. 107.

¹³Ibid., p. 124.

¹⁴Ibid., pp. 199-213.

- ส่วนดำเนินงาน (Operative Zone) หมายถึงส่วนที่ใช้สำหรับประกอบกิจกรรมในเชิงการค้าหรือชีวิต ในเชิงการทำงานที่จำเป็นต้องทำในบ้าน (Task) ส่วนนี้คือ ห้องครัว ห้องทำงานบ้าน

- ส่วนส่วนตัว (Private Zone) หมายถึงส่วนใช้สอยหรือบริเวณที่ผู้อยู่อาศัย ต้องการความเป็นส่วนตัว เช่น ห้องนอน ห้องพักผ่อนส่วนตัว

จากการพิจารณา พบว่า ส่วนอยู่อาศัย ซึ่งอยู่ในส่วนกึ่งสาธารณะนั้น อาจจะเชื่อมอยู่ระหว่างส่วนดำเนินงานกับส่วนส่วนตัวก็ได้

2.3.3 แนวความคิดเกี่ยวกับอาคารพักอาศัยและสภาพแวดล้อม

สำหรับ เนื้อหาของสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับอาคารพักอาศัยนั้น ผู้ทำวิทยานิพนธ์ได้คัดเลือกเอาทฤษฎีแนวความคิด เท่าที่จำเป็นและเกี่ยวข้องต่อเนื่องต่อ เนื้อหาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เพื่อนำไปใช้ประกอบการวิเคราะห์และวางแนวทางการออกแบบต่อเติมอาคารพักอาศัยให้ตรงประเด็นมากที่สุด

การกล่าวถึงตัวอาคารในฐานะของที่อยู่อาศัยที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ นั้น Cooper¹⁵ ได้กล่าวสรุปว่า ตัวอาคารหรือสิ่งพื้นฐานที่เราเรียกว่า สิ่งครอบคลุมนั้น เป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในการที่จะได้มาซึ่งอรรถประโยชน์ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- ความปลอดภัย
- ความสะดวกสบายในการใช้สอยและดำเนินชีวิต
- ความสบายทางกายและจิตใจ
- ความต้องการตอบสนองและแสดงออกต่อสังคม
- ความต้องการทางด้านความงาม

¹⁵ Clare. Cooper, Easter Hill Village : Some implications of Design

(New York : The Free Press 1975), p. 211.

ความต้องการพื้นฐานที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม¹⁶ ได้แบ่งเป็น

1. ความต้องการทางด้านกายภาพ (Physical Needs) คือความต้องการแสงสว่าง ความร้อน เสียง และสุขอนามัย
2. ความต้องการด้านจิตวิทยา (Psychological Needs)

Kira¹⁷ ได้อธิบายถึงพื้นฐานของความต้องการ ความเป็นสัดส่วนตัวของมนุษย์ โดยการกระทำได้ 3 ประการ คือ

- 2.1 ได้ยินแต่ไม่เห็น
- 2.2 เห็นแต่ไม่ได้ยิน
- 2.3 ไม่ได้ยินและไม่เห็น

เราจะเห็นว่าการกระทำดังกล่าว เป็นผลทางจิตวิทยาที่เกี่ยวกับความสมบูรณ์ในการรับรู้ มนุษย์จะมีแนวโน้มการรับรู้ทั้งสมบูรณ์แบบก่อก่อ เมื่อผู้นั้นได้รับรู้ทั้งภาพและเสียง เพื่อที่จะนำสื่อทั้ง 2 อย่างนั้นไปสร้างความเข้าใจอันจะมีผลต่อการรับรู้ หรือการแปลข่าวสารและความหมายของสิ่งนั้นได้ หากขาดสื่อใดสื่อหนึ่งของภาพและเสียงไป จะทำให้การตีความเพื่อการรับรู้คลาดเคลื่อนหรือไม่สมบูรณ์ ความกระจางชัดก็จะไม่เกิดขึ้น ความเป็นสัดส่วนตัวของผู้ถูกสังเกตการณ์ก็จะบังเกิดขึ้น เนื้อหาเหล่านี้จึงเป็นอิทธิพลต่อการจัดตำแหน่งห้อง ประตู หน้าต่าง และจำนวนบุคคลที่อยู่ในห้องนั้น ๆ

3. ความต้องการทางความงาม

แม้ความงามจะไม่ใช่ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ แต่มันก็มีผลทางจิตวิทยา ในเรื่องของอารมณ์และความรู้สึก ความงามเป็นเรื่องที่ตัดสินใจยากขึ้นอยู่กับ

¹⁶Majoie Branin Keiser, Housing and Environment for Living, (New York: Macmillan Publishing Co., Inc. 1972), pp. 36-38.

¹⁷Kira. Alexander, The bathroom (New York: The Viking Press, 1974), pp. 164-165.

กับรสนิยมและการรับรู้ของบุคคล แต่ความงามจะเป็นสิ่งที่ช่วยชักจูงและแปรเปลี่ยนอารมณ์ของผู้ใช้สอยอาคารได้มาก อย่างน้อยที่สุดมันจะช่วยสร้างความพึงพอใจและความประทับใจแก่ผู้ใช้สอย เราจะเห็นได้ชัดเจนว่าในบริเวณที่นั่งพักในอาคารที่ถูกจัดเอาไว้อย่างสวยงามและตอบสนองกิจกรรมของผู้มาพักคอยได้ จะมีผู้เข้าไปใช้มากกว่าบริเวณที่เตรียมเอาไว้แต่เก้าอี้หนึ่งเฉย ๆ โดยเพิกเฉยต่อการตกแต่ง การกำหนดสัดส่วนและการเสริมสร้างบรรยากาศให้เกิดความงาม

2.4 ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมกายภาพที่มีอิทธิพลต่อความพอใจ การที่บุคคลจะรับรู้สภาพแวดล้อมใด ขึ้นอยู่กับลักษณะทางกายภาพและมาตรฐานของบุคคลนั้น การประเมินผลและความพอใจในกายภาพส่วนบุคคล เกิดตามมาจากการรับรู้ การประเมินผล การแสดงออกนี้จะสะท้อนว่า บุคคลนั้นมีความพอใจในสภาพแวดล้อมกายภาพนั้นหรือไม่และปัจจัยที่จะนำมาใช้ประโยชน์ เป็นความพอใจได้แก่

1. ลักษณะของบุคคลผู้ตอบรับสภาพแวดล้อม
2. ลักษณะสภาพแวดล้อมกายภาพที่ทำให้เกิดการตอบรับทางกายภาพ
3. การรับรู้สภาพแวดล้อมของบุคคล
4. การประเมินสภาพแวดล้อมของผู้อยู่อาศัย
5. ความพอใจในสภาพแวดล้อม

นอกจากความพอใจในสภาพแวดล้อมธรรมชาติ (กายภาพ) จะมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ของบุคคลแล้ว Becker¹⁸ กล่าวว่าสิ่งที่มีอิทธิพลต่อความพอใจของผู้อยู่อาศัยคือที่อยู่อาศัยปัจจุบัน ได้แก่ ประสบการณ์ที่อยู่อาศัยในอดีตและความหวังเรื่องที่อยู่ในอนาคต กับข้อจำกัดเงื่อนไขตามสภาพการณ์ของที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน Becker ได้อธิบายว่า ผู้อยู่อาศัยมีความพอใจในที่อยู่ปัจจุบันได้ แม้ว่าที่อยู่อาศัยในปัจจุบันจะไม่ตรงกับบ้านในอุดมคติ ผู้อยู่อาศัยจะประเมินที่อยู่อาศัยได้ ปัจจัย 3 ประการ คือ

¹⁸ Franklin D. Becker and Others, User Participation and Environment Meaning: Three field Studies, (New York: Cornell University, 1977), p. 82.

1. ภาพพจน์บ้านในอุดมคติ
2. เงื่อนไขตามสภาพการณ์
3. กลไกการแก้ไขปัญหาในตัวบุคคล

โดยปัจจุบันทั้งสาม เกิดขึ้นได้โดยได้รับอิทธิพลจากประวัติการอยู่อาศัยในอดีตทั้งในส่วนไม่ใช่กายภาพ เช่น สภาพสังคมเศรษฐกิจของครอบครัว ราคาของที่อยู่อาศัย และส่วนที่เป็นกายภาพ เช่น กายภาพของหน่วยพักอาศัย ที่ตั้งและกายภาพของชุมชนที่ล้อมรอบ

ความเข้าใจโดยทั่วไปจะคิดว่า ถ้าที่อยู่อาศัยในปัจจุบันไม่ตรงกับบ้านในอุดมคติ และจำทำให้เกิดความไม่พอใจ แต่ผลจากการศึกษาของ Becker ชี้ว่า มนุษย์มีเหตุผลหลายอย่าง เป็นพื้นฐานในการตัดสินใจเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย การที่บุคคลจะประเมินที่อยู่อาศัยในแบบปัจจุบันของตน จึงคำนึงถึงปัจจัยอื่น ๆ เช่น ลักษณะครอบครัวของตน ตลอดจนข้อจำกัดอื่น ๆ เช่นราคาบ้านกับรายได้ครอบครัวประกอบด้วย ดังนั้น บ้านในอุดมคติจึงเป็นเพียงเป้าหมายเรื่องที่อยู่อาศัยปัจจุบัน เป็นมันดที่ก้าวไปสู่เป้าหมายนั้น ดังนั้นในเงื่อนไขตามสถานการณ์และกลไกแก้ไขในตัวบุคคลในขณะหนึ่งอาจทำให้ผู้อยู่อาศัยเกิดความพอใจต่อที่อยู่อาศัยในขณะนั้นได้ แม้ที่อยู่อาศัยนั้นจะไม่ตรงกับบ้านในอุดมคติ และเมื่อเงื่อนไขตามสถานการณ์และปัจจัยอื่น ๆ แปรเปลี่ยนไป ก็อาจจะทำให้ผู้อยู่อาศัยเปลี่ยนแปลงจากความพอใจเป็นไม่พอใจในที่อยู่อาศัยอันเดียวกันนั้นในเวลาต่อมาได้

Becker กล่าวว่า ช่วงในวงจรชีวิตครอบครัวมีอิทธิพลต่อความพอใจในที่อยู่อาศัย เช่นครอบครัวที่อยู่ในช่วงที่มีเด็กเล็กย่อมมีความพอใจในสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่แตกต่างจากครอบครัวที่อยู่ในวัยชรา จากการศึกษาของ Becker ต่อความพอใจของครอบครัวต่อที่อยู่อาศัยแบบหลายครอบครัวยังสนับสนุนว่าบ้านตามอุดมคติ ประวัติการอยู่อาศัยในอดีต และวงจรชีวิตที่มีการเคลื่อนไหวอยู่เสมอมีผลต่อความพอใจของผู้อยู่อาศัย